

II

AN CHOPAIL “IS” — I

Aimsir Láithreach

Is copail **is** a cheanglaíonn dhá fhocal nó dhá abairtín le chéile chun ionannas a chur in iúl nó chun béim a chur ar fhocal nó ar abairtín.

Ní an fhoirm dhiúltach atá ar an gCopail : **an** an fhoirm cheis- teach agus **nach** an ceisteach diúltach.

Ní leanann séimhiú ná urú na mionfhocail sin; ach i ndiaidh ní, cuirtear **h** roimh **é, í, iad, ea**.

Den dá chuid den abairt a cheanglaíonn an Chopail, tugann an chéad chuid, **an Fhaisnéis**, eolas faoin dara cuid di, **an tAinmní**, i.e. an t-ábhar cainte.

An Fhaisnéis

Is dalta scoile

Is feirmeoir

Ní amadán

Ní iasc

Is é Seán

Is í Máire

Ní hé lá na báistí

Ní hiad na fir mhóra'

Is é sin

Is tusa

An tAinmní

mé.

an fear sin.

Séamas.

frog,

é.

a dúirt é.

lá na bpáistí.

a bhaineann an fómhar.

mo leabharsa.

an múinteoir.

Is ainmfhocail **éiginnte** *dalta scoile, feirmeoir, amadán, iasc*, ach is focail **chinnte** *Seán, Máire, lá na báistí, na fir mhóra, é sin, tusa*.

Más ainmfhocal **cinnte** an Fhaisnéis, nó más ceann de na forainmneacha **seo, sin, siúd** í, ní mór ceann de na forainmneacha **é, í, iad** a chur idir an chopail agus an fhaisnéis mar atá déanta sna samplaí thuas.

Bíonn béim an ghutha ar an bhfaisnéis, de ghnáth, ach má tá sí éiginnte is féidir í a neartú leis na focail **is ea** :

Dalta scoile **is ea** mé. Feirmeoir **is ea** an fear sin.

Ceist agus Freagra

Ní leor **is** nó **ní** mar fhreagra ar cheist; ní mór focal éigin eile— forainm nó aidiacht—a chur leis :—

1. An forainm neodrach **ea** más faisnéis éiginnte é :
An fear é sin atá ag teacht chugainn ? **Is ea. Nach buachaill** é ?
Ní hea, ach fear.
2. An forainm **é, i, iad, mé** (mise), **tú** (tusa), más faisnéis chinnte é :
An é Art Ó Riain é ? **Is é**, go deimhin. **An í** sin a bhean atá leis ?
Is í, gan amhras.
3. **Forainm réamhfhoclach** oiriúnach más forainm réamhfhoclach atá san fhaisnéis; nó más réamhfhocal é ar a bhfuil béim :
An agatsa atá mo pheann ? **Ní agam.**
An ag Máire atá sé ? **Is aici.**
4. An **aidiacht chéanna** más aidiacht an fhaisnéis :
An ceart é sin ? **Is ceart.**
Nach breá an lá é ? **Is breá**, buíochas le Dia.
 Ach má leanann clásal coibhneasta aidiacht (nó do- bhriathar) san fhaisnéis, baintear feidhm as an bhforainm neodrach **ea** san fhreagra :
An breoite atá Máire ? **Is ea.**
Nach anuraidh a bhí tú sa Spáinn ? **Is ea.**

Is agus Béim an Ghutha

Chun béim an ghutha a chur ar fhocal nó ar abairtin faoi leith san abairt, cuirtear an focal sin nó an abairtin sin díreach i ndiaidh na Copaille

San abairt “Chaill Séamas a pheann sa pháirc inne,” is feidir an bhéim a athrú mar seo :

Is é Séamas a chaill a pheann sa pháirc inné.

Is é a pheann a chaill Séamas sa pháirc inné.

Is sa pháirc a chaill Séamas a pheann inné.

Is inné a chaill Séamas a pheann sa pháirc.

Chun béim faoi leith a chur ar fhocal éiginnte, cuirtear an focal sin i dtosach na habairte agus **is ea** ina dhiaidh :

Inné is ea a chaill Séamas a pheann sa pháirc.

12

AN CHOPAIL “IS” — II

Aimsir Chaite : Modh Coinníollach : Modh Foshuiteach

Ba is gné don Chopail san Aimsir Chaite agus sa Mhodh Coinníollach. **B’** nó **ab** (*Ceachtanna* 48 agus 59) an fhoirm a úsáidtear, de ghnáth, roimh ghuta, nó roimh **f** má leanann guta é. Ach **ba** a úsáidtear roimh **é**, **í**, **iad**, **eisean**, **ise**, **ea**.

A. Láithreach Aimsir Chaite agus Modh Coinníollach

	(Roimh chonsan agus roimh <i>fl-</i> , <i>fr-</i>) ba	(Roimh ghuta agus roimh <i>f+guta</i>) b’
is		
ní	níor	níorbh
an	ar	arbh
nach	nár	nárbh
gur(b)	gur	gurbh
cé	cér	cérbh

Leanann séimhiú na mionfhocail atá sa dara colún thuas.

Séimhítear *f* i ndiaidh na mionfhocal sa tríú colún.

Aimsir Láithreach

Is capall donn é. Ní capall dubh é. **An** capall é? **Nach** capall donn é? **Is** álainn an lá é. **Is ea** (Sea). Ní **hea**. Cé leis an capall? **Is** fliuch an lá é. Ní fleá shuairc í. Ní freagra maith é. **Is** fearr é. Ní fiú duit dul ann.

Aimsir Chaite

Ba chapall donn é. **Níor** chapall dubh é. **Ar** chapall donn é? **Nár** chapall donn é? B’álainn an lá é. **Ba ea**. **Níorbh ea**. **Cér** leis an capall? **Ba** fhliuch an lá é. **Níor** fhleá shuairc í. **Níor** fhreagra maith é. B’fhearr liom é. **Níorbh** fhiú duit dul ann.

Aimsir Láithreach

Is é m'uncail é.
Ní hé m'athair é.
An é m'uncail é ?
Nach é m'uncail é ?
Cé he sin ?

Ní dhéantar cumasc idir **is** agus **é, í, iad** ; scríobhtar **is é, is í, is iad**. Ach tá cead **is ea** nó **sea** a scríobh.

Is féidir úsáid a bhaint as **is** nó **ní** chun tagairt a dhéanamh don am atá thart má tá an rud fíor fós :

Is maith an rud go raibh tú in am. ach

Ba mhaith an fear Séamas (nuair a bhí sé beo).

Aimsir Chaite

Ba é m'uncail é.
Níorbh é m'athair é.
Arbh é m'uncail é ?
Nárbh é m'uncail é ?
Cérbh é sin?

An Modh Coinníollach

Ba (b') is gné don Chopail sa Mhodh Coinníollach. Baintear feidhm, de ghnáth, as na mionfhocail **níor(bh), nárbh(bh), gur(bh), arb(bh)**, sa Mhodh Coinníollach. Leanann séimhiú iad :

Ar mhaith leat úll ? **Ba** mhaith, go raibh maith agat.

Nárbh fhearr leat oráiste? **Níorbh** fhearr, b'fhearr liom úll.

Arbh fhiú leat an leabhar sin a cheannach agus é chomh daor sin?

B'fhiú, go deimhin, tá dúil agam ann. Dá mbeadh gluaisteán agat

arbh fhéidir leat é a thiomáint? **Níorbh** fhéidir.

Dá mba mhian leat é a cheannach gheofá saor é.

Dá mba é Séamas a cheannódh é, bheinn sásta.

An Modh Foshuiteach, Aimsir Láithreach

Gura(b) is gné don Chopail sa Mhodh Foshuiteach.

Gura (*dearfach*) agus **nára** (*diúltach*) roimh chonsan.

Gurab (*dearfach*) agus **nárab** (*diúltach*) roimh ghuta :

Gura maith an mhaise dó é. **Gura** slán an scéalaí.

Gura móide de theaghlach na Glóire é.

Gura seacht bhfearr a bheidh tú bliain ó inniu.

Gurab amhlaidh duit. **Gurab** é barr do leasa é.

Nára fearrde tú é. **Nárab** é a leas é.